

Kehittämispäällikkö Minna Pekkonen

4.10.2022

SYKE/2022/1854-1

Eduskunnan talousvaliokunta

Viite: Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi luonnon ennallistamisesta (ennallistamisasetus) U76/2022

Asiantuntijalausuntopyyntö; Asiantuntijalausunto valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi luonnon ennallistamisesta (ennallistamisasetus) U76/2022

Suomen ympäristökeskuksen kirjallinen asiantuntijalausunto

Luonnon ennallistamiselle on tarvetta

Luonnon monimuotoisuuden köyhtymistä on ollut vaikea pysäyttää. Tähän asti talouskasvu on merkinnyt luonnonvarojen hyödyntämisen kiihtyvää kasvua, eikä aineellisen hyvinvoinnin lisäämistä ole saatu kytkettyä irti luonnon monimuotoisuuden vähenemisestä. Nykyisen kaltainen luontokadon tahti vaarantaa nykyisten ja tulevien ihmiskupolvien hyvinvoinnin (Dasguptan raportti 2021).

Luonnon tilan heikkenemisen pysäyttäminen vaatii nyt koko yhteiskunnalta vahvan sitoutumisen sekä kaikkia yhteiskunnan osia läpäisevän rakenteellisen muutoksen (Suomen biodiversiteettistrategian ja toimintaohjelman 2012–2020 toteutuksen ja vaikutusten arviointi). Nyt on toteutuksen aika.

Ennallistamisasetus tarvitaan, sillä kansallisilla tai EU:n nykyisillä toimilla ei ole onnistuttu pysäyttämään luontokatoa: lajien ja luontotyyppien tila ei ole parantunut olemassa olevasta sääntelystä huolimatta. Suomessa uhanalaisten lajien määrällä mitattuna luonnon monimuotoisuuden väheneminen on jopa nopeutunut (Lajien punainen kirja 2019). Alueellisesti eniten uhanalaisia lajeja ja luontotyypppejä on maan eteläosissa, missä myös maankäytön paineet ovat suurimmat.

Syke tukee Valtioneuvoston näkemystä, että ennallistamisasetuksen toimeenpano tukee maankäyttösektorin nettonielun vahvistamista. Nettonielua vahvistamalla voidaan välttää mahdollisesti merkittäviä kansantaloudelle koituvia kustannuksia, joita voi aiheutua, mikäli Suomi ei saavuta EU:n asettamaa maankäyttösektorin nettonielutavoitetta.

Yleisesti voidaan todeta, että toimivat ekosysteemit ja monimuotoinen, elinvoimainen lajisto ylläpitävät ekosysteempipalveluita, hillitsevät ilmastonmuutosta ja auttavat sopeutumaan ilmastonmuutoksen väistämättömiin vaikutuksiin. Tästä näkökulmasta ennallistamisasetus tukee Suomen omien biodiversiteetti- ja ilmastotavoitteiden toteutumista.

Ekosysteempipalveluiden vahvistaminen tuo taloudellista hyötyä

Ennallistamisasetuksen tavoitteiden saavuttaminen tuo kustannuksia. On kuitenkin syytä huomioida, että luonnon tilan parantumisesta saatavat taloudelliset hyödyt ylittävät ennallistamistoimenpiteiden kustannukset. Arvion mukaan euromääräinen hyöty on Suomessa kymmenkertainen kustannuksiin verrattuna. Jos ennallistamistoimiin ei ryhdytä, kustannuksien on arvioitu olevan EU tasolla 1 700 mrd €.

Esimerkiksi pölyttäjähönteisten elinvoimaisuus on edellytys usean ruokaturvan kannalta merkittävän kasvin sadon varmistamiseksi. Elinympäristöjen ennallistaminen tukee useita ihmisen hyvinvoinnin kannalta keskeisiä ekosysteemipalveluja, kuten ravinnon tuotannon kannalta tärkeä maaperän elinvoimaisuus, hiilen sidonta, tulvasuojelu sekä äärevien sääolosuhteiden vaikutusten lieventäminen. Monimuotoinen luonto vaikuttaa myönteisesti ihmisen terveyteen ja sitä kautta myös kansantalouteen.

Valtioneuvoston kirjelmässä on nostettu esille huoli ennakoimattomista kustannuksista. Suurimmat pinta-alat Suomessa muodostuvat metsistä ja soista, joiden tarvittavat ennallistamistoimet ja niiden kustannukset ovat melko hyvin ennakoitavissa. Suomessa on tietoa ennallistamistoimenpiteiden toteutuksesta ja kustannuksista (esimerkiksi ELITE-työryhmän mietintö elinympäristöjen tilan edistämisen priorisointisuunnitelmaksi ja arvio suunnitelman kokonaiskustannuksista. Suomen ympäristö 8/2015), joten näihin liittyviä epäselvyyksiä ei tule enää nähdä syynä viivyttää toimenpiteiden toteuttamisen kiireellistä aloittamista. Ennallistamisasetuksesta voi muodostua merkittävä väline kestävyysmurroksen edistämiseksi.

Ennallistamisen toteuttaminen tulee lisäämään taloudellista toimeliaisuutta monilla sektoreilla, erityisesti maa- ja metsätaloudessa sekä ympäristöalalla. Aikaisemmin esimerkiksi metsäsektorilla koulutettiin pääasiassa metsureita ja metsäkoneenkuljettajia, nykyään ammattinimikkeitä on enemmän. Luonnonhoito tai luonnon kestävä käyttö ovat jo alan koulutuksessa mukana. Sama suuntaus on maataloussektorilla. Koulutus- ja osaamispohja tukee ennallistamisen käytännön toteutusta. Suomessa kehitetyille onnistuneille menetelmille ja toimintamalleille voi syntyä myös vientimahdollisuuksia.

Laajamittaista toteutusta tukisi uusien rahoitusinstrumenttien kehittäminen sekä kansallisesti että EU:ssa, sillä tämä vähentäisi ennallistamisen taloudellista kuormaa valtiontalouksille. Uusia rahoitusmalleja on esimerkiksi tulosperusteinen ennallistaminen, jonka avulla ennallistamisen onnistuminen voi olla tulevaisuudessa sijoituskohde. Lisäksi yksityisten rahoittajien mukaan saaminen luonnon ennallistamistoimiin on ensiarvoisen tärkeää.

Eri elinympäristöjä koskevia huomioita

Metsät

Syke toteaa, että metsät ekosysteemeinä kuuluvat EU:n ympäristötoimivallan piiriin. Toissijaisuusperiaatteen osalta on selvää, että ilmastonmuutokseen ja luontokatoon liittyviin haasteisiin ei pystytä vastaamaan ilman EU-tasosta kaikkia ekosysteemejä, myös metsiä, koskevaa sääntelyä. Maamme maa-alasta suurin osa on metsiä, joten Suomessa ne ovat lajiston kannalta erittäin tärkeitä.

Ennallistamisasetuksen täytäntöönpano edellyttää, että sekä Metso- että Helmi-ohjelman toteuttaminen jatkuu entistä tehokkaammin myös tulevaisuudessa. Yksityismetsien osalta asetuksen täytäntöönpanossa voidaan hyödyntää Metso-ohjelmassa kehitettyjä toimintamalleja. Halukkuutta vapaaehtoiseen metsien suojeluun on ollut Metsossa hyvin, rajoitteena on ollut käytettävissä oleva budjetti (Kymmenen vuotta Metsoa – Väliarviointi Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman ensimmäisestä vuosikymmenestä 2019).

Sisävedet

Sisävesien (järvet, lammet, joet ja pienvedet) ennallistamistarpeita tukevat vesienhoitoalueilla toteutettavat vesienhoitosuunnitelmat. Ennallistamisen toteuttaminen on kuitenkin ollut hidasta, sillä kokonaisnäkemystä ei olla pystytty huomioimaan.

Ennallistamisasetuksen tavoitteiden avulla valuma-alueiden maankäytöstä lähtevä kokonaissuunnittelu tehostaa sisävesien tilan parantamista. Sisävesillä on huomattava pinta-ala ja useita luontotyypejä, joita pystytään parantamaan ennallistamalla. Tavoite lisätä luontaisesti toimivia, vapaita virtavesiä

purkamalla turhia esteitä, on toteutettavissa useilla kohteilla Suomessa. Vaikutukset ovat huomattavia ekosysteemin toiminnallisuuden palautumisen myötä ja myös esimerkiksi virkistyskäytön kannalta.

Meriluonto

Meriluontoa koskeva ennallistamisvelvoite edellyttäisi erityisesti nykyistä tiukempia suojelutoimia merialueilla. Suurin osa pinnanalaisesta sekä saariston monimuotoisuudesta sijaitsee rannikkovesissä, jotka ovat myös voimakkaimman ihmisvaikutuksen alaisena (Korpinen ym. Suomen meriympäristön tila 2018). Suojelualueverkosto ei kuitenkaan suojele arvokkaimpia alueita: ekologisesti merkittävistä meriluontoalueista noin 73 % sijaitsee suojelun ulkopuolella (Virtanen ym. 2018. Evaluation, gap analysis, and potential expansion of the Finnish marine protected area network).

Suurin osa vedenalaisesta monimuotoisuudesta on laadullisesti heikentynyt. Hyvään meriympäristön tilaan Suomea velvoittaa jo nykyisin EU:n meristrategiapuiteidirektiivi, jonka mukaisesti jäsenvaltioiden tulee saavuttaa meriympäristön (ml. monimuotoisuus) hyvä tila ja estää heikentyminen. Suomessa näitä tavoitellaan sekä merenhoidonsuunnitelman mukaisin suojelu- ja ennallistamistoimin sekä vesienhoitosuunnitelmien ravinnekuormitusta vähentävillä toimilla (Pappila ja Puharinen 2022. Meriluonnon suojelun sääntely: Merellisen luonnon suojelun, merenhoidon ja vesienhoidon yhteensovittaminen EU- ja Suomen oikeudessa).

Kaupunkiluonto

Kaupunkivihreän osalta Suomessa tilanne on useimpiin muihin EU-jäsenvaltioihin verrattuna hyvä. Syke pitää kuitenkin tärkeänä, että kaupunkivihreän määrää ei asukkaiden terveyden ja viihtyisyyden turvaamiseksi kehittyvillä kaupunkiseuduilla vähennetä nykyisestä.

Tietotarpeisiin vastaaminen

Ennallistamisesitys jättää joukon avoimia kysymyksiä toteutuksesta käytännön tasolla, toimenpiteiden priorisoimisesta ja kustannusvaikutuksista. Syke yhtyy Valtioneuvoston huomioon komission esittämien hyöty- ja kustannusarvioiden epävarmuuksiin. Ennallistamisasetus tulee lisäämään luontotiedon tarvetta, uuden tiedon, menetelmien ja seurannan kehittämisessä ja toteuttamisessa.

SYKEN osaaminen luontopääoman arvioimisesta ja kustannustehokkaiden toimien löytämisestä on tässä avuksi. Tätä työtä on jo tehty erityisesti vesialueilla. Merien nykytilaa ja tavoitetilaa sekä toimenpiteitä on jo selvitetty ja määritelty. Tätä osaamista kannattaa hyödyntää ennallistamisasetukseen liittyen myös maaekosysteemien osalta vastaavassa työssä. Erityisesti sisävesiä koskien on tietopuutteita, joiden korjaamisessa voisi hyödyntää merialueella kerättyä vedenalaisen luonnon monimuotoisuuden tietoa ja menetelmiä.

Lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet kehittämispäällikkö Minna Pekkosen lisäksi johtaja Petri Ahlroth, ryhmäpäällikkö Kimmo Syrjänen, erikoistutkija Minna Pappila, erikoistutkija Sampo Pihlainen, kehittämispäällikkö Kirsi Kostamo, erikoistutkija Saija Koljonen ja tutkimuspäällikkö Samuli Korpinen.

Lausunnon on laatinut ”titteli” ”nimi”. Lausunnon valmisteluun ovat lisäksi ”titteli” ”nimi” ja ”titteli” ”nimi”. (Jos lausunnon on laatinut vain yksi henkilö, ei tähän kohtaan laiteta mitään.)

Viitteet: